

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

X

**ВСЕУКРАЇНЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

27-28 квітня 2023 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 27-28 квітня 2023 року)

Суми, 2023

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали десятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 27–28 квітня 2023 р.) / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2023. 367 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СЕКЦІЯ 3.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Лариса Біденко,

канд. пед. наук

доцент кафедри мовної підготовки іноземних громадян

Сумського державного університету

Азіза Бахабурова,

студентка Сумського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ТУРКМЕНСЬКИМИ СТУДЕНТАМИ (ТИПОВІ ГРАМАТИЧНІ ПОМИЛКИ)

Вивчення української мови іноземними студентами залишається надзвичайно актуальним, оскільки оволодіння мовою є однією з умов успішного опанування професії громадянами, які приїхали на навчання до України. Все більше студентів Середньої Азії бажають вчитися українською мовою. Зважаючи на це, виникає потреба у розумінні особливостей ключових граматичних категорій тюркських мов з метою створення ефективної методики вивчення української мови як іноземної.

Аналіз лінгводидактичної літератури дозволяє стверджувати, що питання вивчення української мови туркменськими студентами є актуальним і своєчасним. Науковці дослідили і провели порівняльний аналіз основних граматичних категорій тюркських і слов'янських мов. На основі власного досвіду викладання української мови в групах, де навчаються туркменські студенти, нами було створено ефективну системну роботу щодо уникнення типових граматичних помилок з урахуванням особливостей двох мов.

Метою розвідки є аналіз типових граматичних помилок у мовленні туркменських студентів.

Завдання дослідження – згрупувати, виокремити та пояснити типові помилки, яких допускаються туркмени під час вивчення граматики української мови як іноземної.

Спостереження за навчальним процесом та проведеного анкетування щодо застосування різних граматичних категорій у діалогічному та монологічному мовленні дозволили стверджувати, що типові помилки, яких припускаються студенти, пов'язані з особливостями рідної мови.

Найчастіше труднощі викликає категорія роду та пов'язаних з цим інших граматичних конструкцій (узгодження прикметника з іменником чи займенником), оскільки туркменська мова аглютинативна і не має категорії граматичного роду. Визначити рід в туркменській мові все ж таки можливо як на лексичному, так і на синтаксичному рівні. В окремих словах, що позначають родинні зв'язки чи називають тварин за статтю, можна визначити рід за лексичним значенням. Наприклад, *ata* «батько», *ogul* «син», *daýu* «дядя», *ene* «мати», *guz* «дочка», *daýza* «тітка», *okuz* «бик», *sygur* «корова», *goç* «баран», *goýun* «вівця». Крім того, деякі іменники можуть бути запозичені разом з формантами, що вказують на рід: *mugallym* – учитель, *mugallyma* – учителька.

Крім лексичного, в туркменській мові може застосовуватись і синтаксичний (аналітичний) спосіб, що вказує на стать. Так, для визначення статі тварин може додаватися слово *erkek*, що позначає приналежність до чоловічого роду, чи *urkaçu*, що відповідно позначає приналежність до жіночого роду. Наприклад, *aýu, erkek aýu* «ведмідь» – *urkaçu aýu* «ведмедиця»; *erkek pişik* «кіт» (“пан кіт”) – *urkaçu pişik* «кішка» (“пані кішка”). Щодо визначення осіб жіночої статі додаються слова *aýal* або *guz*: інженер – *inžener*, інженерка – *inžener guz*, медбрат – *lukman oglan*, медсестра – *lukman guz*. Все це варто враховувати, пояснюючи категорію роду туркменським студентам. Наведемо приклади типових помилок: *Покажіть, будь ласка, ця полувер; мій книжка, наша слово*. Звідси також помилки, що стосуються узгодження прикметників (займенників) з іменниками. Фіксуємо такі варіанти: *там стоїть машина. Яка воно гарне!*

Працюючи з туркменами, потрібно звертати увагу й на граматичну категорію числа. Зауважимо, що в туркменській мові розподіл за числами відбувається додаванням до кореня (основи) іменника двоваріантного афікса -lar/ -ler; приклади: uçak – uçaklar: літак – літаки, öğrenci – öğrenciler: учень – учні. Додавання афікса можливе до будь-якого слова. Якщо афікс множини додано до обчислюваного іменника, то йдеться про певну множинність предметів, осіб тощо (kalem – ручка, kalemler – ручки; defter – зошит, defterler – зошити); якщо ж афікс множини додано до необчислюваного іменника, наприклад абстрактного, як кохання, чи речовинного, як бензин, то мається на увазі або його значна кількість/ обсяг, або ж поширеність на великій території чи інтенсивність реалізації (як наприклад із словами: toz – пил, tozlar – багато пилу; aşk – кохання, aşklar – багато кохання або сильне кохання; petrol – бензин, нафта, petroller – багато бензину, нафти).

Цим пояснюються помилки щодо творення форм множини українських слів. Типовими є помилки на визначення і творення множини є, на кшталт: *дайте, будь ласка, ці пальто. Ти розумієш ця слова?* Особливу увагу треба звертати на відпрацювання умінь щодо творення множини іменників середнього роду. Завдання може бути таким: *поділіть на три колонки слова – жіночого, середнього та чоловічого роду. Утворіть форму множини. Складіть словосполучення.*

За спостереженнями, трапляються помилки у вживанні форм родового та знахідного відмінків. Наприклад, *у мене нема адрес інститута (адресу магазину). Він читає книжка ввечері.*

Дотичним до відмінювання є дієслівне керування, що також викликає труднощі у туркменських студентів. Відсутність видової пари в туркменській мові ускладнює розуміння завершеності дії в українській. Студенти плутають форми доконаного і недоконаного виду, роблять помилки такого типу: *я вчора читаю текст; ми дивиться телевізор зранку.*

В окремих випадках фіксуємо помилкові варіанти вживання дієслівних форм: – *Що вони роблять? – Вони сплють / спить / спали.*

Багато помилок і надзвичайну складність викликають дієслова руху. Так, наприклад, дієслово «їхати», «йти», що мають різне значення в українській, в туркменській мові не розрізняються в залежності від засобів пересування. Одне й те саме слово означає «їхати, йти». Порівняйте: *Men indi iki sagat otlyda* (Я їхав поїздом вже дві години). - *Iki sagat ýögräp barýaryn* (Я вже гуляю дві години). Тому треба на заняттях приділяти увагу опрацюванню та введенню в актив дієслів руху. Типовими помилками є такі: *До університету я йшов на тролейбусі. Ми їхати довго пішком.*

Надзвичайно важливо звертати увагу на особливості вживання прийменників в українській мові, оскільки в туркменській мові такої частини мови не існує, а їх функцію виконують післяслова або суфікси. Зокрема, найчастіше помилковим є вживання місцевого та родового відмінків з прийменником у/в.

Отож, українська та туркменська мови мають різне походження, структуру і функціонування. Це призводить до низки граматичних помилок під час вивчення української як іноземної. Проаналізовані та подані труднощі в опануванні граматики доцільно враховувати викладачам, які працюють з туркменськими студентами.

Список використаних джерел:

1. Ємельянова М.В. Дослідження специфіки використання підручників з української мови як іноземної для навчання студентів з Туркменістану. *Scientific Journal «ScienceRise». Філологічні науки*, 2017. № 1 (1/30). С. 36–39.
2. Орехова Л.І., Кантаржи Н.І. Особливості навчання іноземних студентів української мови. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогіка*. Одеса, 2019. № 3 (122). С. 59–62.

3. Цимбал Н.А. Мета і завдання зіставного лінгвістичного аналізу української і туркменської мов. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/ukr-turkmen_visnuk/2017_2/14.pdf

Наталія Пилипенко-Фріцак,

викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян

Сумського державного університету

Канза Сергїні-Ідріссї,

студентка Сумського державного університету

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Інтеграція української системи освіти в європейський та світовий культурно-освітній простір призвела до збільшення чисельності іноземців, які роблять свій вибір на користь навчання в українських вищих навчальних закладах з метою отримання якісної професійної освіти. Відповідно зростає й попит на вивчення української мови. Іноземці бажають опанувати українську задля подальшого навчання, засвідчити свій рівень володіння мовою під час сертифікаційного іспиту в Україні чи в українських інституціях за кордоном й отримати сертифікат відповідного рівня. Мовна освіта покликана створити сприятливі умови для розвитку вторинної мовної особистості, яка володіє мовними засобами та має необхідні навички спілкування в усіх сферах україномовного середовища. Цього можна досягти за умов доцільно спрямованого процесу навчання студентів української мови як іноземної, зокрема через застосування пріоритетних підходів та ефективних методик.

Отже, **актуальність** нашої розвідки зумовлена спробою визначити найбільш продуктивний аспект у мовній підготовці іноземних студентів у контексті наявних підходів до навчання, що найбільшою мірою забезпечить формування вторинної мовної особистості на заняттях української мови як іноземної.